

ศิลปากร

ISBN 0125-0531

THE SILAPAKORN JOURNAL

ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๓๕

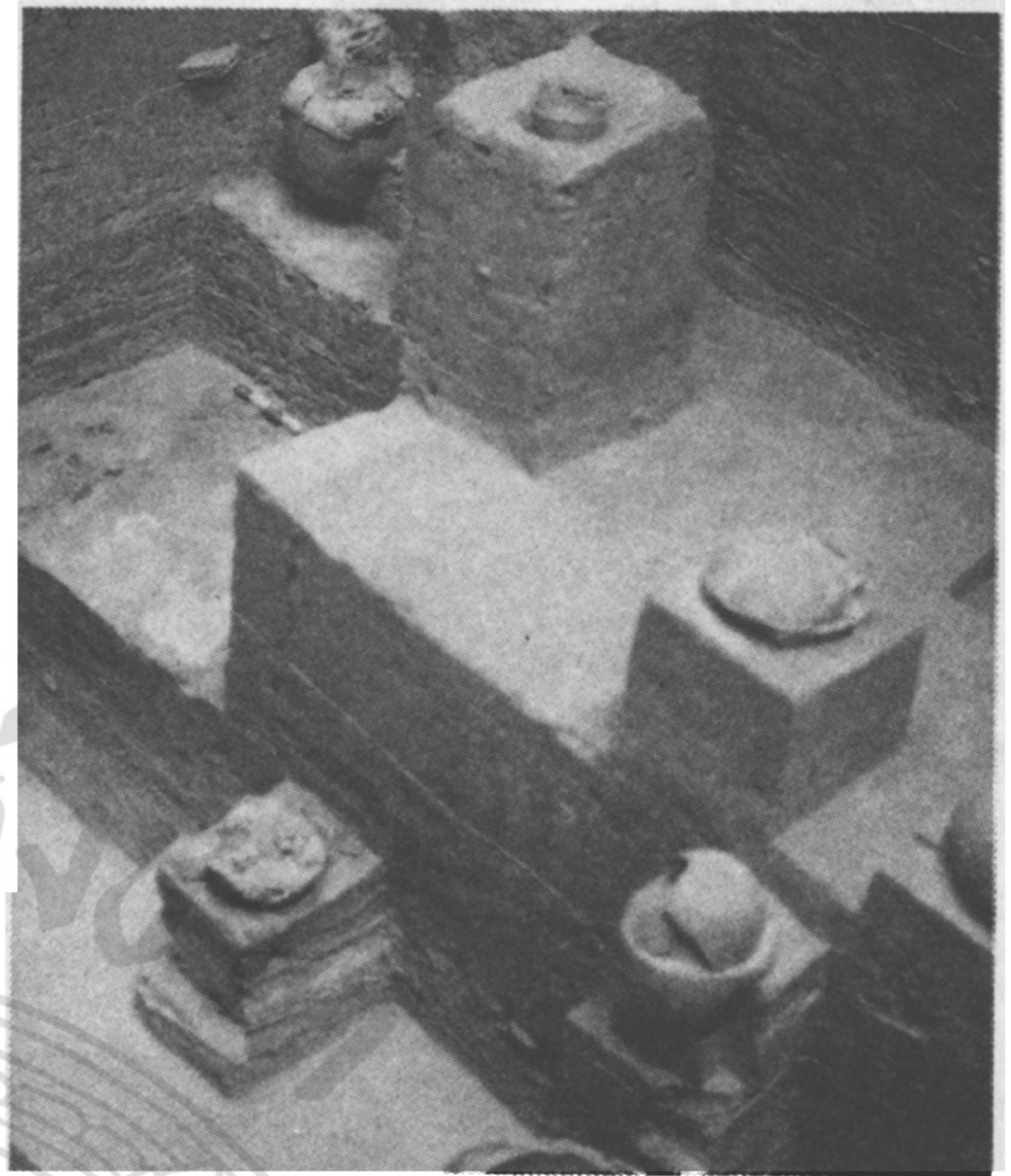
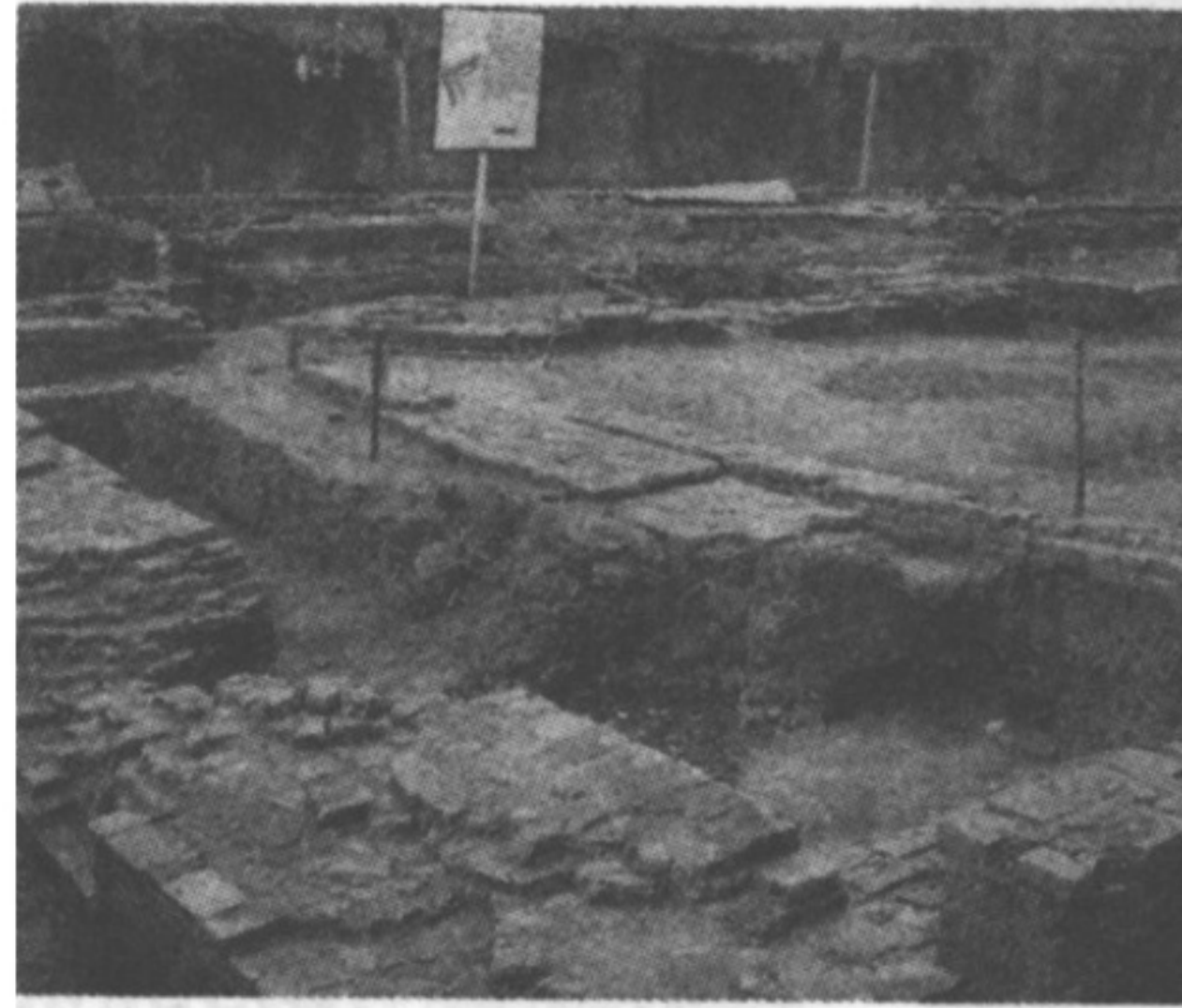
Vol. 35, No. 6 1992

การประชุมทางวิชาการ
“โบราณคดีไทยครั้งที่ ๑”

สารบัญ

6 การประชุมทางวิชาการ “โบราณคดีไทย ครั้งที่ ๑”

8 พระกฤษณะในประเทศไทย

ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา

22 การขุดค้นตรวจสอบโบราณสถาน “พระราชวังจันทน์”
ในโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม จังหวัดพิษณุโลก

เอิบเปรม วัชรามุข

48 บ้านก้านเหลือง : แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย

ทรรศนะ โดยอาษา

BAN KAN LUANG : The late prehistoric site

Tasna Doyarsa

68 ความสำคัญของการถลุงเหล็กกับพัฒนาการชุมชนโบราณลุ่มแม่น้ำมูล

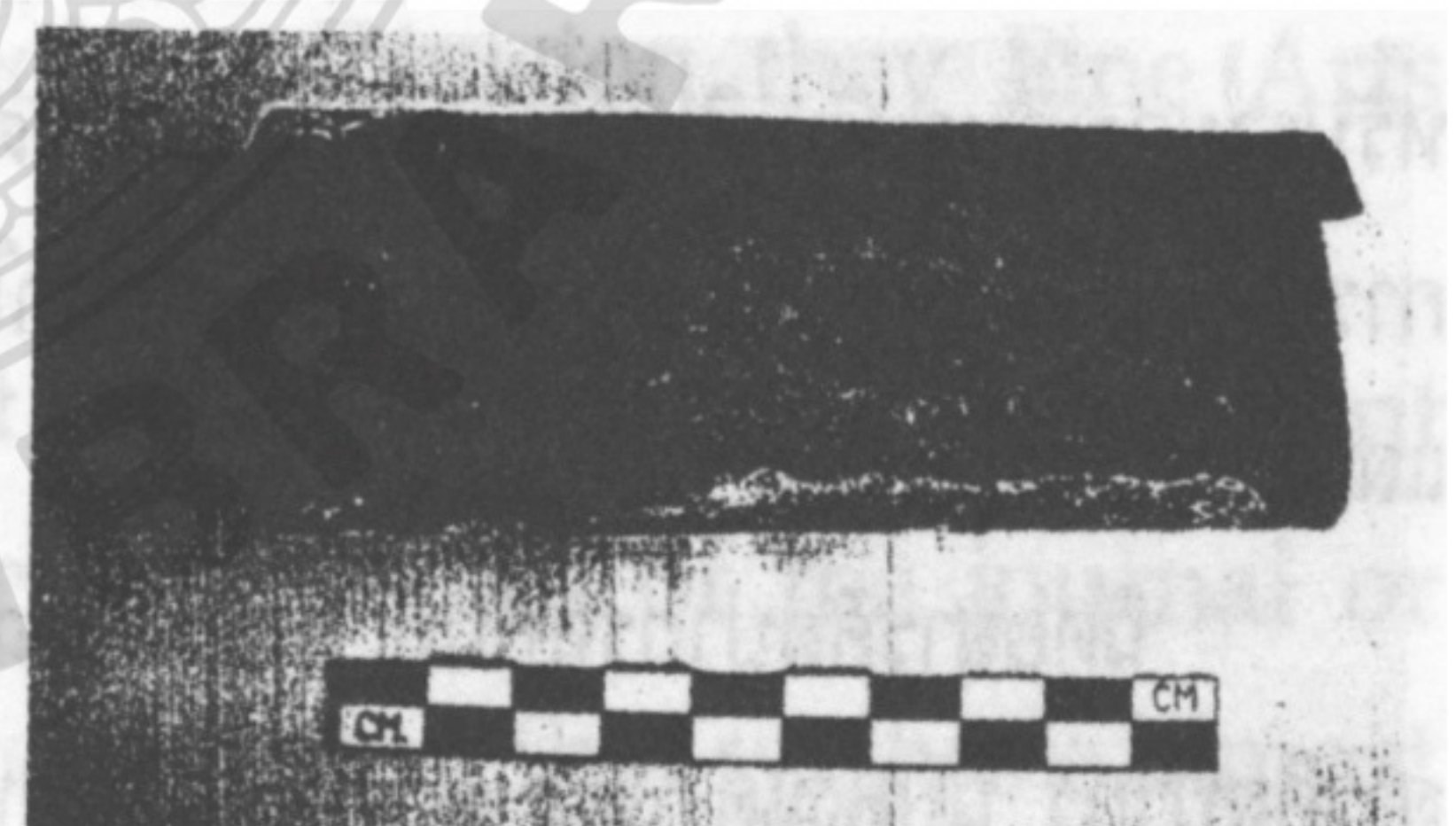
ชลิต ชัยकरणชิต

91 วิเคราะห์เนื้อหาจารึกที่มีส่วนสัมพันธ์กับพุทธสถานวัดไชยวัฒนาราม

ก้องแก้ว วีระประจักษ์*

The Study of Inscriptions at Wat chaiwattanaram

Kongkaew Veeraprajak

100 พระเจ้าปราสาททองทรงลดศักราช

ประเสริฐ ณ นคร

King Prasatthong decreased the era

Prasert Na Nakorn

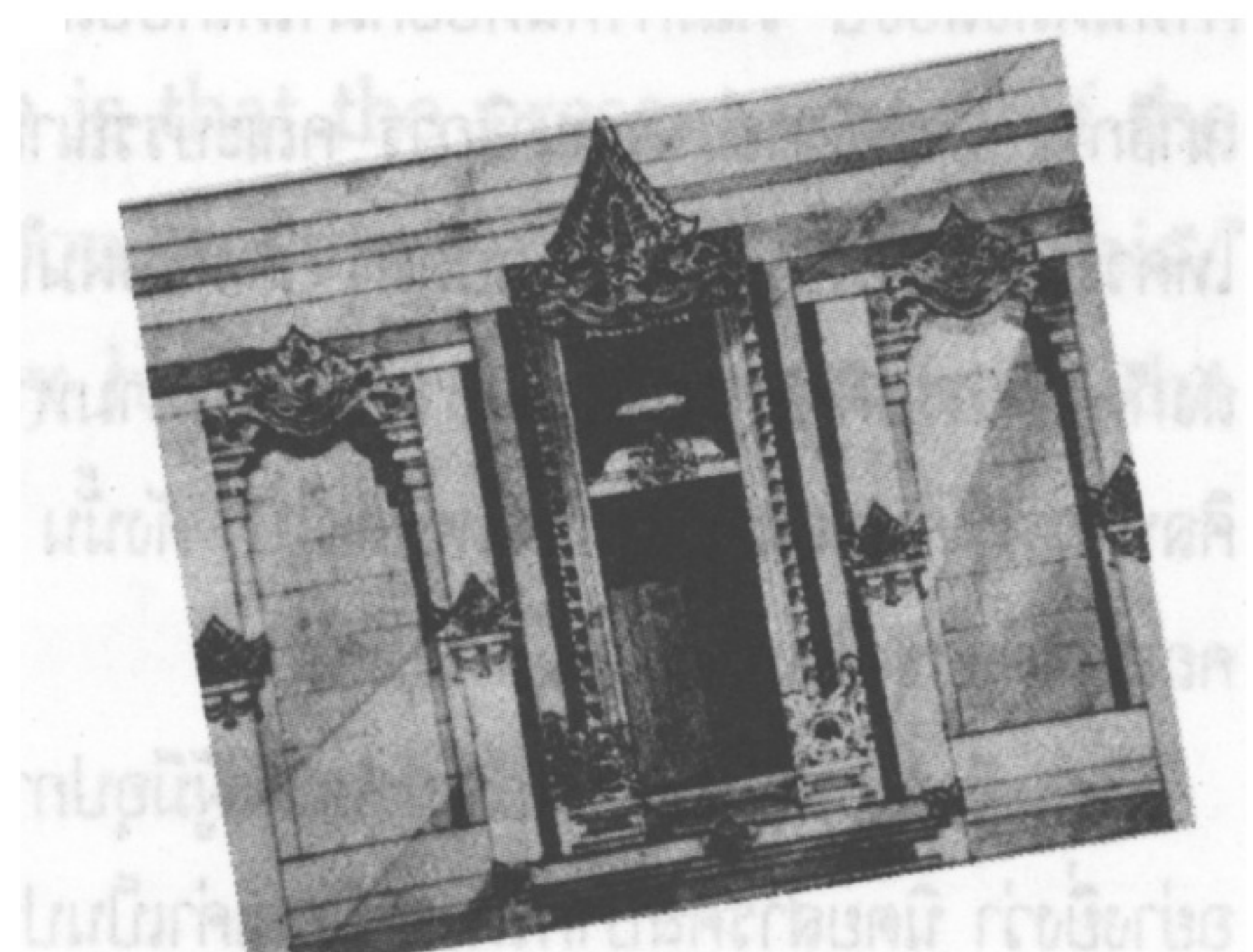
103 จารึกแผ่นทองแดงวัดไชยวัฒนาราม

109 สมภพ จันทรประภา กับ วรรณกรรมบทละครประวัติศาสตร์

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา

Somphop Chanharaprabha's Historical Plays

Jackkit Duangpattra

จารึกแผ่นทองแดง วัดไชยวัฒนาราม

ทะเบียนจารึก

อักษร

ขอม

ภาษา

บาลี, ไทย

ศักราช

พุทธศักราช ๒๑๙๒ (มหาศักราช ๑๕๓๒)

จารึกอักษร

จำนวน ๑ ด้าน มี ๖ บรรทัด

วัตถุจารึก

แผ่นทองแดง

ลักษณะวัตถุ

รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ขนาดวัตถุ

กว้าง ๑๒ ซม. ยาว ๔๘ ซม.

บัญชี/ทะเบียนวัตถุ

อย. ๗๖-๘๐

พบเมื่อ

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕

สถานที่พบ

บริเวณท้ายทอยพระพุทธรูปทรงเครื่อง

องค์ที่ ๗ วัดไชยวัฒนาราม ต.บ้านป้อม

อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

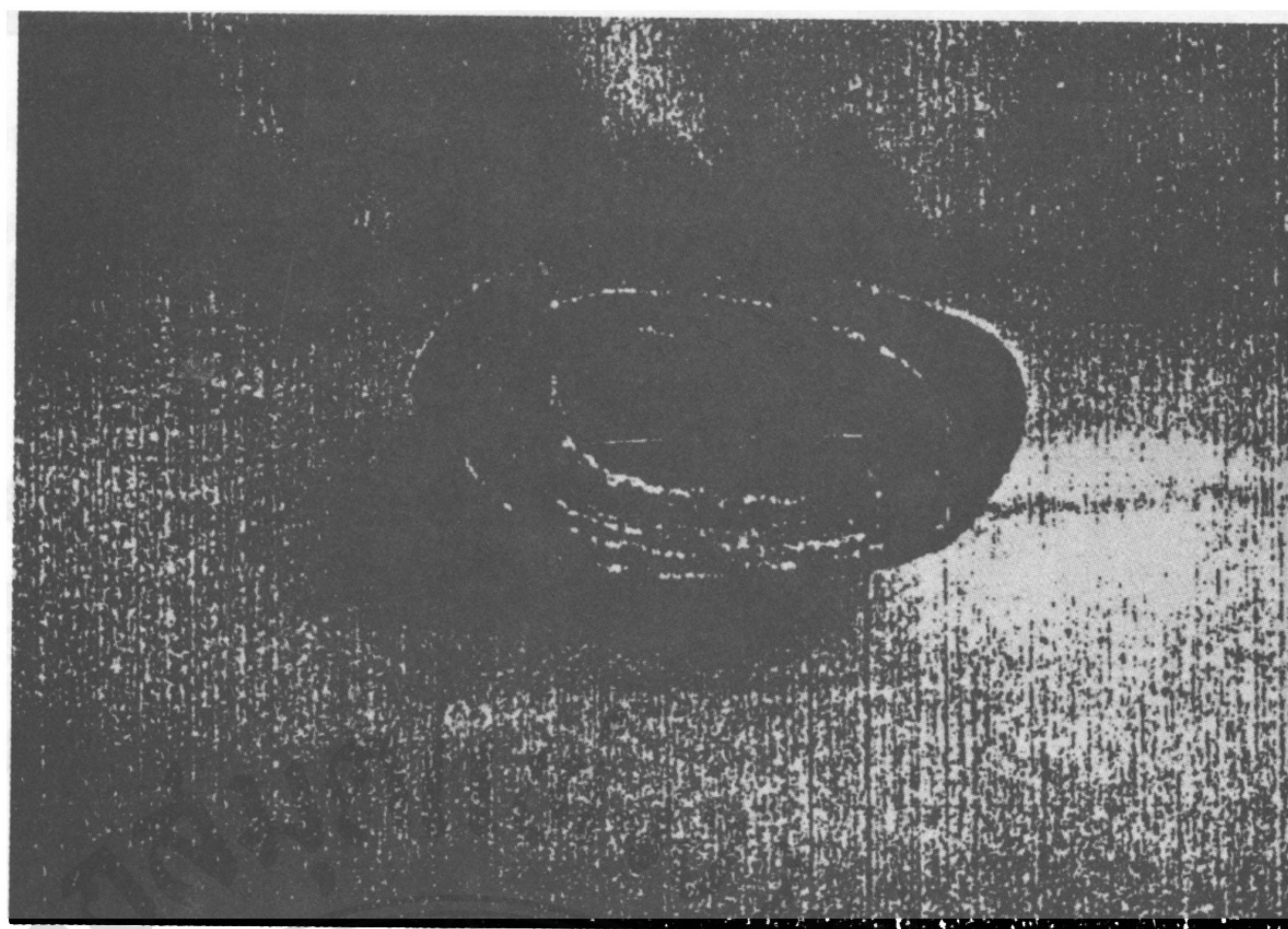
ผู้พบ

นายประทีป เพ็งตะโก

ประวัติ

เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ นายประทีป เพ็งตะโก นักโบราณคดี ๕ และ นายถนอมศักดิ์ แจ่มวิมล นักวิชาการช่างศิลป์ ๕ เจ้าหน้าที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา พบจารึกขณะทำการสำรวจและศึกษา ลวดลายปูนปั้นประดับพระพุทธรูป ทรงเครื่องประดิษฐานที่เมรุทิศ เปรายรอบพระปรางค์ วัดไชยวัฒนาราม แผ่นจารึกอยู่ในลักษณะม้วนแบบ ตะกรุด บรรจุอยู่ตรงพระอุระด้านพระปฤษฎางค์ ซึ่งใกล้กับท้ายทอย มีลายปูนปั้นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนช่วงที่เป็นกรอบปิดทับอยู่ ตัวจารึกบรรจุอยู่ในลักษณะแปะติดกับแกนพระพุทธรูปซึ่งทำด้วยไม้ มีปูนหุ้มภายนอก พบครั้งแรกจำนวน ๒ ชิ้น เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ คือ พระพุทธรูปหมายเลข ๒ และหมายเลข ๑๑ ซึ่งตำแหน่งที่พบตรงกัน คือ บริเวณท้ายทอยและจารึกม้วนอยู่ในภาพเดียวกันด้วย เมื่อตรวจสอบลักษณะสภาพของพระพุทธรูปทรงเครื่ององค์อื่นๆ ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่เมรุทิศ เปรายรอบ ปรางค์ประธานแล้ว เชื่อว่าน่าจะยังมีจารึกหลงเหลือจากการถูกทำลายอีก หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จึงดำเนินการขออนุมัติให้ดำเนินการได้ โดยมอบหมายให้ นายณรงค์ โคกสันเทียะ นางช่างศิลป์กรรม ๖ เป็นผู้ดำเนินการ จึงได้พบจารึกเพิ่มอีก ๓ ชิ้น ที่พระพุทธรูปหมายเลข ๔, ๗ และ ๙ เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๓๕ จำนวนจารึกที่พบทั้งหมด ๕ แผ่น จารึก ๓ ชิ้น ที่พบคราวหลังนี้ มีอยู่ ๑ ชิ้น คลี่ออกแล้วและอ่านได้ความว่า เป็นคำจารึกที่จารึกด้วยอักษรขอม ภาษาบาลี และภาษาไทย ขึ้นต้นด้วย พระธรรมบท สมุทพุทเธจำนวน ๑ บรรทัด ต่อด้วยบท ปฏิจฺจสมุปฺปาท อีก ๔ บรรทัด ส่วนบรรทัดสุดท้ายบอกวัน เดือน ปี แรกสร้างเมื่อ วันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกอ พุทธศักราช ๒๑๙๒ ซึ่งตรงกับวันทางสุริยคติ วันที่ ๑๖ มีนาคม

แผ่นจารึกลานทองแดง แผ่นที่ ๒
แสดงลักษณะการม้วนพับแผ่นจารึก

แผ่นจารึกลานทองแดง แผ่นที่ ๒
สภาพอีกด้านหนึ่ง

คำจารึก

สมุทพุทเธ อภิวิสัญจทวาทส ญจลหสสเก ปญจสตสทสฺสานิ นมามิ สิริสา
อหังเตสัธมมญจสัสมญจอาทเรนนามิทํ นมการานุภาเวน หนตฺวา สพุเพ
อุปัททเว อนุตฺตรายา อเนกาปิ วินสฺสนตุ อสฺสโต ฯ

อวิชฺชาปจฺจยา สัซารา สัซาราปจฺจยา วิญญานํ วิญญานปจฺจยา นามรูป
นามรูปปจฺจยา สฬายตน์ สฬายตน์ปจฺจยา ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา เวทนา
เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ อุปาทานปจฺจยา

ภโว ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรา มรณํ โสภปริเทว ทุกฺข
โทมนสฺสฺสฺปายาสา สมภวนตฺติฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขชนฺธสฺส
สมุทโย โทติฯ อวิชฺชายเตว อสฺสวรัคณิโรธา สัซารนิโรธ
สัซารนิโรธา

วิญญานนิโรธ วิญญานนิโรธา นามรูปนิโรธ นามรูปนิโรธา สฬายตน์
นิโรธ สฬายตน์นิโรธา ผสฺสนิโรธ ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรธ
เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรธ ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธ

อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธ ภวนิโรธา ชาตินิโรธ ชาตินิโรธา ชรา
มรณํ โสภปริเทวทุกฺข โทมนสฺสฺสฺปายาสา นิรุชฺฌนตฺติ ฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส
ทุกฺขชนฺธสฺส นิโรธโทติ ฯ สุมมศฺตุ พุทฺธศฺกราช

๒๑๙๒ มหาศกราช ๕๓๒ วุณพุทธเดโชนสิ ขึ้นสิบห้าค่ำ จอโทศก แรกสุฐาปนาฯ

คำแปล

๑. ข้าพเจ้า ขอนอบน้อม พระสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ๕ แสน ๑ หมื่น ๒ พัน ๒๘ พระองค์ ด้วยเศียรเกล้า ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระธรรมด้วย พระสงฆ์ด้วย ของพระสัมพุทธเจ้าเหล่านั้น โดยเคารพ ด้วยอำนาจแห่งการกระทำ ความนอบน้อมจงจัดเสียซึ่งอุปัทวะทั้งปวง แม้อันตรายทั้งหลาย เป็นเอนกจก พินาศไปโดยไม่เหลือ
๒. อวิชชา เป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ
วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดอายตนะ
อายตนะเป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ ผัสสะเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา
เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา ตัณหาเป็นปัจจัยให้เกิดอุปาทาน
อุปาทานเป็นปัจจัยให้เกิด
๓. ภพ ภพเป็นปัจจัยให้เกิดชาติ ชาติเป็นปัจจัยให้เกิดชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะทั้งหลายจึงเกิดขึ้นด้วยประการอย่างนี้ ความเกิดแห่ง ทุกข์ทั้งมวลมีด้วยอาการอย่างนี้ เพราะอวิชชาดับ สังขาร จึงดับ เพราะสังขารดับ
๔. วิญญาณจึงดับ เพราะวิญญาณดับ นามรูปจึงดับ เพราะนามรูปดับ สฬายตนะจึงดับ เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึงดับ เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ เพราะเวทนาดับ ตัณหาจึงดับ เพราะตัณหาดับ อุปาทานจึงดับ
๕. เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ เพราะภพดับ ชาติจึงดับ เพราะชาติดับ แต่นั้น ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะทั้งหลายจึงไม่ปรากฏ ความดับแห่งทุกข์ทั้งมวลด้วยอาการอย่างนี้ ศุภมัสสฺส พุทธศักราช ๒๑๙๒ มหาศักราช ๕๒๒ ^(๑) วันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ (ปี) จอ โทศก ^(๒) แรกสถาปนา

๑ ที่ถูกควรเป็นมหาศักราช ๑๕๓๒

๒ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้กรุณาคำนวณเปรียบเทียบวันทางสุริยคติแล้วตรงกับวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๑๙๒ ยังอยู่ใน จ.ศ.

๑๐๑๑ ส่วนโทศกเรียกตามเลขท้ายของมหาศักราช ซึ่งเคยปรากฏใช้มาแล้วในจารึกวัดพระเสด็จ พ.ศ. ๒๐๖๘